

AFGANISTAN, AUKUS I L'AUTONOMIA ESTRATÈGICA EUROPEA

Pol Morillas, director, CIDOB
@polmorillas

Durant massa temps, l'absència d'amenaçes directes ha portat la UE a ronsejar en el desenvolupament de les seves capacitats. L'acord entre els Estats Units, Austràlia i el Regne Unit, AUKUS, interpel·la directament la UE i, després d'ella a França, a l'hora de desenvolupar una major autonomia estratègica i construir una Europa que parli el llenguatge del poder.

692

OCTUBRE
2021

Aquest article
es va publicar
prèviament
a *El País*.

La seguretat i la defensa cotitzen a l'alça. En poques setmanes, la retirada de l'Afganistan i el partenariat entre Austràlia, el Regne Unit i els Estats Units (AUKUS) per defensar els seus interessos a l'Indo-Pacífic han revigoritzat el debat sobre l'autonomia estratègica europea i sobre les aliances més efectives per a la seguretat global. Tot i això, mentre que el replegament americà i el realineament de forces davant l'ascens de la Xina són cada dia més tangibles, Europa segueix sense passar del propòsit a l'acció en matèria de seguretat i defensa.

L'autonomia estratègica, en llenguatge no comunitari, és la capacitat de la UE de comptar amb els mitjans necessaris per assolir els seus objectius de política exterior, en cooperació amb els seus socis o actuant sola si és necessari. És un debat de llarg recorregut a les capitals europees, tradicionalment circumscrit a l'àmbit de la defensa, però que avui s'amplia al comerç exterior, la ciberseguretat, la intel·ligència artificial o la salut global.

La necessitat d'una capacitat d'acció autònoma més gran rau en la constatació que l'aliat tradicional i garant de la seguretat europea, els Estats Units, consoliden el seu viratge cap al Pacífic, es desprenen del seu paper com a policia global i articulen la seva política exterior, sobretot, sobre la base als interessos nacionals. Mentrestant, la rivalitat amb la Xina es configura com a element geopolític central del segle XXI. Tot i la incidència de fenòmens transnacionals com la COVID-19 o les crisis climàtiques, el món recupera les lògiques de suma zero, on potències com la Xina, Rússia o l'Índia reforcen el seu estatus i qüestionen els fonaments de l'ordre liberal internacional.

La UE, conscient del seu poder comercial i normatiu, pateix una manca de capacitats pròpies en matèria de seguretat i defensa, i de la voluntat política per millorar-les. Mentre guanyen rellevància a l'exterior, aquestes capacitats continuen fragmentades entre estats membres i supeditades a l'OTAN. La pervivència de múltiples cultures estratègiques entre socis comunitaris és deguda a interessos, percepcions d'amenaques i trajectòries històriques diferents. Alhora, aquestes dificulten la consolidació d'una cultura estratègica europea que actui com a nexa per a una Europa més geopolítica.

Afganistan va ser, amb raó, motiu de frustració a la UE. L'Acord de Doha entre Donald Trump i els talibans el 2020 i la retirada unilateral i sense consultes prèvies dels Estats Units van ser rebuts com un punyal a l'esquena després de 20 anys d'intervenció aliada. La mala execució de la retirada i la falta de tacte diplomàtic no amaguen, no obstant, que Europa sempre va estar al seient del darrere d'una intervenció liderada per Washington. La missió tenia un regust europeu, amb la construcció d'un estat de dret i la protecció dels drets humans com a objectius centrals i en línia amb les prioritats tradicionals de la política exterior europea. El caòtic final de la missió afganesa reforça encara més la necessitat de dotar-se d'autonomia estratègica. Especialment quan els Estats Units decideixen abandonar unilateralment el terreny de joc o quan, actuant sota el paraigües americà, els europeus no són capaços de corregir els errors estratègics comesos.

El caòtic final de la missió afganesa reforça encara més la necessitat de dotar-se d'autonomia estratègica. Especialment quan els Estats Units decideixen abandonar unilateralment el terreny de joc o quan, actuant sota el paraigües americà, els europeus no són capaços de corregir els errors estratègics comesos.

AUKUS, en canvi, sí que interpel·la directament la UE i, després d'ella a França, a l'hora de desenvolupar una major autonomia estratègica. L'aliança demostra que les relacions internacionals s'articulen cada cop més al voltant de la seguretat i la defensa. No tant en la seva concepció clàssica, és a dir, la defensa territorial o la protecció davant d'invasions, però sí global i multisectorial, en què la ciberseguretat, la intel·ligència artificial o la seguretat de les rutes comercials juguen un paper central.

Tots aquests elements, inclosa per descomptat la defensa davant d'atacs a infraestructures i cables de connexions digitals submarins, formen part d'AUKUS (més enllà de la provisió a Austràlia de submarins de propulsió nuclear, a costa del seu contracte anterior amb França). El mateix dia que s'anunciava la nova aliança, Brussel·les publicava la seva estratègia per a l'Indo-Pacífic, plena de referències a la promoció de l'estabilitat, la seguretat, la prosperitat i el desenvolupament sostenible en aquesta regió, però sense objectius operatius en seguretat i defensa.

L'autonomia estratègica europea encara és un propòsit narratiu amb poca translació pràctica. Els presidents del Consell Europeu i de la Comissió van condemnar enèrgicament el que van veure com el segon greuge consecutiu per part de Washington, mentre estudiaven la infructuosa petició de París d'endarrerir el Consell de Comerç i Tecnologia entre la UE i els Estats Units com a senyal de protesta. Alguns estats membres, recelosos del sabor francès del concepte i la praxi de l'autonomia estratègica, s'allunyaven d'aquest sentir de greuge i tornaven a mostrar que, si aquesta autonomia no existeix, és a causa de les divisions internes a la UE.

AUKUS exemplifica també un error estratègic major comès durant les negociacions del Brexit. Mentre que els negociadors se centraven en la consecució d'un acord comercial que respectés les normes del mercat interior i la pau a Irlanda del Nord, la UE relegava a un segon pla la relació estratègica amb el Regne Unit, el principal soci en capacitats de defensa i de presència global. Per a Downing Street, l'acord amb els Estats Units i Austràlia ofereix l'ocasió per validar el seu lema "Global Britain", alhora que assesta la seva pròpia venjança contra la fèrria actitud de la UE i de París durant el Brexit. Entendre que la relació amb el Regne Unit només passa per l'estabilitat econòmica i comercial és un error de fons en relació amb l'autonomia estratègica de la UE.

Finalment, AUKUS mostra com, davant de la transformació de l'ordre internacional, les aliances són avui més flexibles i complementàries als marcs institucionals tradicionals. La lògica "Xina first" de la política exterior americana passa per davant de la lleialtat cap als socis tradicionals. El Quad (diàleg estratègic entre Estats Units, Índia, Japó i Austràlia) i els Cinc Ulls (aliança d'intel·ligència entre Austràlia, Canadà, Nova Zelanda, Regne Unit i Estats Units) són noves enteses flexibles i amb la mirada posada en la creixent assertivitat i agressivitat de la Xina cap al seu veïnat. Els europeus hem estat massa autocomplaents en creure que la denominada "cimera de les democràcies" reforçaria la Unió. A ulls de Biden, les democràcies que importen davant de l'auge de la Xina es troben més enllà d'Europa. Les aliances no supèrflues són les que rendeixen en pro d'un interès geopolític compartit.

L'estabilitat internacional és alguna cosa més que fluxos comercials, pandèmia o crisis climàtiques. Els episodis de l'Afganistan i AUKUS ens recorden la importància de la seguretat i la defensa en un món creixentment hobbesià. Durant massa temps, l'absència d'amenaques directes ha portat la UE a arrossegar els peus en el desenvolupament de capacitats pròpies i complementàries a les dels Estats Units. Avui, l'autonomia estratègica europea requereix fets i voluntat política, tant des del punt de vista de capacitats com d'aliances amb socis estratègics. França, com a actor indispensable per a la defensa europea després del Brexit, haurà de deixar de banda el greuge patit amb l'AUKUS i ajudar a construir una Europa que, finalment, parli el llenguatge del poder.